

Een nieuw belle époque?

De recente serie financiële meevallers voor het kabinet-Kok doet de verleiding groeien om te speculeren op wederkerende ritmes in het economische leven. Een onder economische historici bekend ritme is genoemd naar de Rus Kondratieff: een variatie in de 'grondtoon' van de economische bedrijvigheid, waarbij zo'n 20-25 vette jaren telkens worden afgewisseld door zo'n 20-25 magere jaren. Statistici hebben aangetoond dat de economische groei vanaf pakweg 1790 tot heden met dit model goed kan worden beschreven. Merkwaaardig genoeg trekken onze economen zich daar weinig van aan, terwijl juist hier in Nederland baanbrekend werk is verricht¹.

Eén van de theoretische verklaringen van de golf van Kondratieff refereert aan de opkomst van nieuwe bedrijvigheid als gevolg van clusters van innovaties². Een beroemd voorbeeld is de 'spoorweg-Kondratieff' waar men de vette jaren 1850-70 aan toeschrijft. De bouw van een Europees spoorwegnet ging gepaard met investeringen in locomotiefabrieken, wagonbouwfabrieken, ijzerwalswerken, fabrieken van moeren en bouten enzovoorts; kortom, investeringen met uitstralingseffecten. Bovendien maakten de spoorwegen het transport aanzienlijk sneller, betrouwbaarder en goedkoper met alle produktiviteitseffecten en regionale relocatie-effecten vandien. Voor die tijd moet dit ongeveer even indrukwekkend zijn geweest als de huidige vooruitgang in de informatica.

De jaren vanaf het einde van de tweede wereldoorlog tot aan het begin van de jaren zeventig gelden als een vette Kondratieff-periode, gedragen door de snelle diffusie van een hele reeks duurzame consumptiegoederen en de daarbij behorende infrastructuur. Nu hebben we een twintigjarige magere periode achter de rug. Een eenvoudige vooruitblik in het schema van Kondratieff leidt tot de conclusie dat we nu aan het begin van een nieuwe vette periode moeten staan. Men kan op dit moment slechts speculeren welke innovatieve bedrijvigheid een nieuwe bloeiperiode zal dragen. Innovaties die daaraan ten grondslag liggen zijn immers omgeven met grote (economische en technologische) onzekerheid en kunnen pas achteraf op hun waarde worden geschat. De informatica en allerlei dienstverlening daaromheen, vooruitgang in de biotechnologie, in de milieutechnologie, met nieuwe materialen en in de medische technologie zouden er bij kunnen horen.

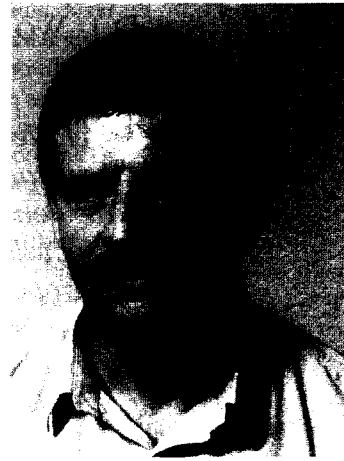
Voor zover mij bekend, trok men zich bij het Centraal Planbureau nooit veel aan van Kondratieff. Dit speelt hen soms aardig parten bij hun voorspellingen. Macro-modellen voorspellen meestal redelijk binnen een bepaalde (vette of magere) periode. Echter, bij de overgang van één periode naar de andere gaat het mis. Zo waren de voorspellingen stelselmatig te optimistisch toen in de jaren zeventig de na-oorlogse groeiperiode op zijn einde liep. Het kabinet-Den Uyl werd toen murw van de vele tegenvallers. Dergelijke problemen speelden niet alleen in Neder-

land. Niet toevallig schreef Eichner toen een bijna klassiek artikel over "The bankruptcy of Keynesian econometric models". Op dit moment lijkt het omgekeerde te gebeuren. De CPB-voorspellingen voor de kabinetformatie waren veel te pessimistisch. Dit kan een indicatie zijn dat het kabinet-Kok de golf van Kondratieff mee heeft. Als dat klopt, dan zijn wellicht ook de huidige generatie CPB-modellen aan revisie toe. Nu het winstherstel in het bedrijfsleven heeft plaatsgevonden doen modellen met een vleugje Keynesiaanse vraagtheorie het mogelijk (weer) beter dan de aanbod-modellen van de magere Kondratieff-periode.

Historici hebben erop gewezen dat de magere jaren van Kondratieff tijden van conservatisme, bekrompenheid en budgettaire strengheid zijn. Geen wonder dat een regeringspartij als de PvdA er nu zo beroerd voorstaat. Indien Kondratieff gelijk heeft, dan zal zij binnenkort weer lekkerder in haar vel zitten. Door de hogere groei wordt wel meer beslag gelegd op het schaarse milieu. Daar staat echter tegenover dat er ook meer financiële armslag komt voor milieubeleid.

Voor Nederland liggen hier kansen en bedreigingen. Er bestaat de kans om het defensieve industriebeleid (loonmatiging, aarzelend milieubeleid, 'Nederland kartelparadijs') los te laten en innovatieve dynamiek terug te winnen. De bedreiging ligt daarin dat men bij een wereldwijd aantrekkende economische groei de structurele zwakheden van de Nederlandse industrie met de mantel der liefde bedekt. Wat moeten we nog met het gezeur over een technologische achterstand ten opzichte van de buurlanden? Het gaat toch heel redelijk!

Indien de theorie van Kondratieff klopt, dan kan worden verwacht dat de economische groei in de volgende twintig jaar op die van de jaren vijftig en zestig zal gaan lijken. Toen heeft in de meeste Europese landen de opgaande fase van iedere (korte) conjunctuurencyclus meer werkgelegenheid geschapen dan door de navolgende recessie weer werd vernietigd. De afgelopen twintig jaar was dat omgekeerd. Stel nu eens dat Kondratieff gelijk had, ik ben bereid om erom te wedden, dan komt het Haagse beleid in een ander perspectief te staan.

A.H. Kleinknecht

1. J.P.G. Reijnders, *Long waves in economic development*, Edward Elgar, Aldershot, 1990.

2. Laatstgenoemden zijn ook empirisch aantoonbaar, zie A. Kleinknecht, Are there Schumpeterian waves of innovations?, *Cambridge Journal of Economics*, 1990, blz. 81-92.